

УДК 332.37:63(477)

СТВОРЕННЯ ПАРАДИГМИ КОНСОЛІДАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

*А. С. Попов, к. е. н., доцент, Харківський національний аграрний університет
ім. В. В. Докучаєва, popov_andriy@knau.kharkov.ua*

У статті розглянуті основні методичні підходи до консолідації земель сільськогосподарського призначення, які можуть бути використані в Україні, а саме: добровільний груповий, добровільний індивідуальний і примусовий. Наводиться порівняльна характеристика добровільної і примусової консолідації земель. Автором розроблена парадигма організаційної структури консолідації земель сільськогосподарського призначення та методичних підходів до її реалізації. Встановлено, що добровільна консолідація земель сільськогосподарського призначення спрямована лише на вирішення проблем приватного індивідуального характеру, в той час як примусова – на захист суспільних інтересів.

Ключові слова: консолідація земель; землі сільськогосподарського призначення; добровільний, примусовий, методичний підходи до консолідації земель; фактори, що впливають на консолідацію земель.

Постановка проблеми. Зараз в Україні сільськогосподарські підприємства складаються з великої кількості орендованих земельних ділянок (землеволодінь), що є доказом існування одного з типу фрагментації земель, а саме відчуження власників земельних ділянок від використання своїх земель. Досвід Західних країн Європи свідчить, що одним з найдієвіших заходів боротьби з фрагментацією земель є механізм консолідації земель у поєднанні з інститутом земельного банку. Основною умовою проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення є наявність розвинутого ринку земельних ділянок, а саме можливість їх купити та/або продати. За умов діючого мораторію на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення в Україні, актуальним питанням залишається вибір методичних підходів до проведення консолідації земель – простого і добровільного та/або комплексного і примусового.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням методичних підходів до розвитку консолідації земель сільськогосподарського призначення в Україні приділена увага в працях В. Кілочка [1], А. Мартина та О. Краснолуцького [2], Л. Ткачук [3], А. Шворака [4]. Комплексне дослідження щодо проведення консолідації земель та викорис-

тання різних методичних підходів для її здійснення в європейських країнах проведено Т. ван Дійком (T. van Dijk) [5], Й. Томасом (J. Thomas) [6], М. Хартвігсеном (M. Hartvigsen) [7].

В Україні на сьогодні не існує жодної наукової роботи з комплексного дослідження методичних підходів до проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення. Існуючі праці вище згаданих вітчизняних науковців лише признають дотримання добровільної консолідації земель сільськогосподарського призначення без будь-якого на це обґрунтування.

Формулювання мети статті. Метою статті є розробка парадигми консолідації земель сільськогосподарського призначення, що дозволить визначити її організаційну структуру та обирати методичні підходи в залежності від поставлених завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Позиція дотримання добровільної консолідації земель сільськогосподарського призначення вітчизняними науковцями [1–4], з огляду на право приватної власності на землю, що гарантується ст. 141 Конституції України [8], є зрозумілою. Адже приватне право створює певну зону свободи, ізольовану від влади держави, у якій здійснюють свою майнову та господарську діяльність приватні землевласники. Звісно, що держава

може втручатися в цю діяльність, але тільки у передбачених законом випадках. Проте слід розуміти, приватне право практично не існує без публічного, оскільки в будь-якому демократичному суспільстві останнє покликано охороняти і захищати приватні відносини [9, с. 255–256]. У сучасній соціально орієнтованій ринковій економіці мають місце обмеження прав приватної власності на землю з двох причин:

– держава має великий обсяг завдань щодо створення такого економічного і соціального ладу, який дозволить забезпечити людині гідне життя та процвітаючу економіку;

– дотримання принципу соціальної держави [10, с.169].

Принцип соціальної держави передбачає заборону на зловживання правом власності, якщо обмежуються права або завдаються збитки іншим особам чи суспільству. Тобто, законодавство країни з розвинутою економікою, з урахуванням вимог соціальної функції власності на землю, не розглядає поняття земельної власності як необмеженого нічим/ніким права власника розпоряджатися землею на свій розсуд. Таким чином, держава розробляє правила, відповідно до яких власність на землю (особливо приватна) може бути підконтрольна державі з метою захисту та задоволення суспільних інтересів.

На нашу думку, саме у цій площині відбувається процес розвитку правових земельних відносин з консолідації земель сільськогосподарського призначення, функція якої полягає у вирішенні двох основних завдань. Перше завдання полягає у захисті особистих інтересів власників земельних ділянок сільськогосподарського призначення (наприклад, збільшення площі та вартості земельної ділянки, покращення технологічних умов ведення сільського господарства, поліпшення економічного становища суб'єктів сільськогосподарського виробництва та конкурентоспроможності агробізнесу тощо). Друге – це комплексний розвиток сільських територій, що передбачає поліпшення соціальних, економічних і екологічних умов життя сільського населення й сільськогосподарського виробництва в цілому, тобто задоволення суспільних інтересів. На-

приклад, створення меліораційних систем, будівництво транспортної інфраструктури, проведення заходів з охорони земель і довкілля та ін. Такі заходи можуть здійснюватися за умови обов'язкової участі органів державної влади та місцевого самоврядування, які уособлюють суспільство та представляють його публічні інтереси у забезпеченні виконання вимог раціонального використання сільськогосподарського землекористування, збереженні природних ресурсів й охороні навколишнього середовища. З огляду на викладене зауважимо, що відносини із забезпечення консолідації земель мають формуватися за принципом поєднання приватних, суспільних і державних інтересів.

Отже, ми повинні розрізнити два основних сценарії проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення, а саме коли:

– ініціаторами виступають землевласники, які мають бажання консолідувати свої земельні ділянки з метою захисту та задоволення особистих (приватних) інтересів;

– ініціатором виступають органи державної влади та місцевого самоврядування, які відіграють головну роль у консолідації з метою представлення державних і суспільних інтересів, що передбачає застосування заходів адміністративного примусу до землевласників, які не бажають брати у ній участь.

Відповідно до цих сценаріїв та залежно від складності поставлених завдань, проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення в українських реаліях доцільним є використання наступних методичних підходів з консолідації: добровільної групової, добровільної індивідуальної та комплексної.

Добровільна групової консолідація земель сільськогосподарського призначення здійснюється на основі взаємної згоди землевласників, які прагнуть поліпшити економіку ведення свого агробізнесу, без будь-яких елементів примусу. Оскільки консолідація земель носить повністю добровільний характер, усі її учасники повинні схвалити абсолютно усі умови запропонованого проекту щодо консолідації земель. Добровільні групові проекти з консолідації є невеликими

та найкраще підходять для вирішення незначних і локальних проблем пов'язаних з організацією сільськогосподарського землеволодіння/землекористування. У цих проектах за звичай приймають участь від трьох до десяти учасників, хоча не виключається можливість участі до 100 землевласників.

Індивідуальна добровільна консолідація земель сільськогосподарського призначення відрізняється від добровільної групової масштабами її проведення – кількість учасників до трьох землевласників. Такий вид консолідації здійснюється на неформальній основі, а тому органи держави та місцевого самоврядування не приймають безпосередньої участі у такій консолідації і навіть можуть не знати про її проведення. Індивідуальна добровільна консолідація земель, як і добровільна груповая, не передбачає будівництво об'єктів інфраструктури.

Обидва методичних підходи приваблюють своїми простотою у проведенні, оперативністю та дешевизною. Адже під час консолідації здійснюються «прості» заходи з землеустрою, а саме обмін земельними ділянками, їх об'єднання/поділ і перерозподіл земель, що забезпечують лише задоволення інтересів власників земельних ділянок сільськогосподарського призначення щодо покращення технологічних умов ведення сільського господарства. Не дивлячись на те, що держава не приймає участі у проведенні добровільної групової та/або добровільної індивідуальної консолідації земель і не впливає на процес її проведення, державні органи можуть відігравати важливу роль у стимулюванні з її проведення. Держава має всі заходи та інструменти щодо заохочення здійснення консолідації земель, наприклад, шляхом зменшення розміру мита при проведенні угод про перехід права власності на земельні ділянки (трансакційних угод), надання податкових пільг, покращення умов доступу до отримання субсидій і кредитів, звільнення на певний проміжок від сплати податків тощо.

Найбільш ефективним способом консолідації земель в рамках розвитку сільських територій в Україні повинна стати *комплексна консолідація земель сільськогосподарського призначення*. Саме цей підхід спрямований на захист суспільних інтересів

шляхом дотримання стабільності землекористувань (землеволодінь) сільськогосподарських підприємств і підвищення рівня ведення сільськогосподарського виробництва у тісному взаємозв'язку з проведенням заходів щодо охорони навколишнього середовища та природних ресурсів, будівництвом сільських доріг, створенням та реконструкцією меліораційних систем, встановленням меж об'єктів природно-заповідного фонду та створенням об'єктів соціальної інфраструктури та ін. Тобто, комплексна консолідація земель повинна стати інструментом сталого розвитку сільських територій.

Оскільки, комплексна консолідація земель передбачає вирішення завдань пов'язаних із суспільними інтересами, то в такому випадку цей процес ініціюється органом виконавчої влади, яка виступає організатором та виконавцем цього заходу. В силу комплексності вирішення питань, пов'язаних з проведенням консолідації та великою кількістю включених до проекту земельних ділянок, землевласників, землекористувачів та інших зацікавлених сторін, було б наївним очікувати, що всі учасники проекту дійдуть повної згоди щодо здійснюваних заходів та подальшим перерозподілом земельних ділянок. Тому, комплексна консолідація земель передбачає застосування заходів адміністративного примусу до землевласників, які не бажають брати у ній участь, що реалізується на основі постанов і розпоряджень відповідального органу за проведення консолідації земель та на підставі спеціального закону про консолідацію земель.

Проекти з комплексної консолідації земель сільськогосподарського призначення, на відміну від добровільної групової та індивідуальної консолідації, передбачають проведення великої кількості кадастрових і землевпорядних обстежувальних, пошукових, топографо-геодезичних, картографічних, проектних, проектно-пошукових робіт з організації території, що консолідується. Звісно, що для реалізації такого проекту знадобиться великий проміжок часу.

Слід розуміти, що реалізація проектів з комплексної консолідації земель сільськогосподарського призначення, якими передбачається створення природоохоронних за-

ходів чи інших об'єктів інженерної інфраструктури на користь суспільству (для забезпечення суспільних потреб і для досягнення суспільних цілей в інтересах суспільства), можуть перешкоджати діяльності сільськогосподарських підприємств, оскільки нові об'єкти будуть пролягати через їх земельні ділянки (поля) або заходи можуть бути пов'язані з відчуженням значної частини їх земель. Таким чином, окрім спеціального законодавства щодо проведення консолідації земель, повинна існувати правова база щодо примусового відчуження земель, яке повинно: визначати основу чесної і прозорої процедури відчуження; встановлювати механізм розрахунку адекватної суми компенсації за землю; гарантувати права осіб, в яких держава примусово відчужує землю, та право оскарження; визначити уповноважені установи/організації щодо відчуження земель.

З метою проведення систематизації та характеристики добровільного групового, добровільного індивідуального і комплексного методичних підходів з проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення для зручності нами вони були об'єднані у два основних методичних підходи: добровільний і примусовий. Порівняльна характеристика цих підходів наведена у табл. 1.

Як бачимо, спільною рисою добровільної і примусової консолідації земель сільськогосподарського призначення є лише зміцнення та покращення структури земельної власності та прав на неї.

Вважаємо, що під час процесу вибору методичних підходів з проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення не можна їх ділити лише на чорне і біле, швидше за все це сфера відтінків сірого, що залежить від гранично допустимих недоліків кожного підходу та поставлених завдань. Таким чином, необхідно розробити методику вибору методичних підходів з проведення консолідації земель сільськогосподарського призначення та її організаційної структури.

Тому, з метою виявлення ключових взаємозв'язків між різними факторами та більш точного розуміння організаційної структури консолідації земель сільськогос-

подарського призначення та її методичних підходів, нами було прийнято рішення про застосування причинно-наслідкової діаграми Каору Ісікави. Застосування такої діаграми сприяє визначенню головних факторів, що роблять найбільш вагомий вплив на розвиток досліджуваної проблеми, а також попередженню або усуненню дії даних факторів.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз основних характеристик добровільної та примусової консолідації земель сільськогосподарського призначення

Добровільна консолідація	Примусова консолідація
Об'єднання (згуртування) земельних ділянок	Розвиток сільських територій
Обмін земельними ділянками	Управління земельними ресурсами
«Простий» землеустрій	«Комплексний» землеустрій
Малі за територією проекти	Великі за площею проекти
Швидке отримання результатів	Результати стають помітними через тривалий проміжок часу
Застосовується при помірній фрагментації земель	Застосовується при високому рівні фрагментації земель
Заснована на угодах/договорах між землевласниками	Посередництво та переговори є важливим елементом процедури
В основному поліпшення економіки ведення власного агробізнесу	Значні переваги як для суспільства, так і ведення агробізнесу
Кадастрові зйомки як правило не обов'язкові	Радикальні поліпшення одиниць земельної власності та скорочення довжини (протяжності) меж земельних ділянок
Не потребує спеціального законодавства	Спеціальне законодавство
Збереження родючості ґрунту на власній земельній ділянці	Турбота про екологію та довкілля
Короткотривалий процес	Довготривалий процес
Низька вартість проекту	Висока вартість проекту
Відсутній механізм субсидіювання	Механізм субсидіювання
Зміцнення та покращення структури земельної власності та прав на неї	

Використання діаграми К. Ісікави було обумовлено наступними чинниками: графічне відображення взаємозв'язків досліджуваної проблеми й причин, що впливають на неї; можливість проведення змістовного аналізу ланцюжка взаємозалежних причин, що впливають на проблему; зручністю та

простотою застосування й розуміння.

Робота над діаграмою К. Ісікави проводиться в кілька етапів: виявлення та збір всіх чинників і причин, що впливають на досліджуваний процес; групування чинників по рівню впливу і причинно-наслідковим блокам; ранжування цих чинників усередині кожного блоку; аналіз отриманої картини; «звільнення» чинників, на які ми не можемо впливати; ігнорування малозначимих і не-принципових чинників [11].

Для цього, на нашу думку, доцільно скористатися концепцією «гарного управління» (англ. «Good Governance»), яка не має в українській мові точного еквіваленту. Вперше теорія «гарного управління» була запропонована в 1997 р в документах Програми розвитку ООН. Концепція «гарного управління» розглядає процеси прийняття і реалізації рішень. Дотримання цієї концепції допомагає не прийняттю «правильного» рішення, а знаходженню кращого способу прийняття цих рішень. До ключових факторів «гарного управління» належать: участь, спрямованість на досягнення консенсусу, підзвітність, прозорість, оперативність, результативність та ефективність, справедливість та всеосяжність, верховенство права [12, с. 1].

Враховуючи концепцію «гарного управління» та Добровільні керівні принципи відповідального управління володінням і користуванням земельними, лісовими та рибними ресурсами в контексті національної продовольчої безпеки [13], до ключових чинників формування організаційної структури консолідації земель сільськогосподарського призначення нами були віднесені наступні:

– *Правова база*, що передбачає наявність справедливої законодавчої бази щодо проведення консолідації земель; дієвого захисту прав людини; визначення яких саме земель стосується процес консолідації; регулювання примусової консолідації та ін.

– *Легітимність* (законність) вказує на обов'язковість дотримання принципу верховенства права, а прийняття рішень та їх виконання здійснюється з дотриманням усіх правил, норм і порядку. Всі повноваження та процедури, що визначені законом, мають відповідати засадам правової та де-

мократичної держави. Легітимність характеризує готовність учасників консолідації земель діяти у відповідності до встановлених державою норм і приписів, а також їхню довіру до органів державної влади та місцевого самоврядування.

– *Прозорість* відповідає за свободу інформації, її повноту й вільний доступ для всіх, хто в ній зацікавлений.

– *Участь* передбачає забезпечення широкої участі в проведенні консолідації земель усіх громадян та установ, що мають голос у процесі прийняття рішень безпосередньо або за допомогою легітимних інститутів, що представляють їхні інтереси. Така, участь будується на засадах свободи слова, створення асоціацій та на спроможності до конструктивного діалогу.

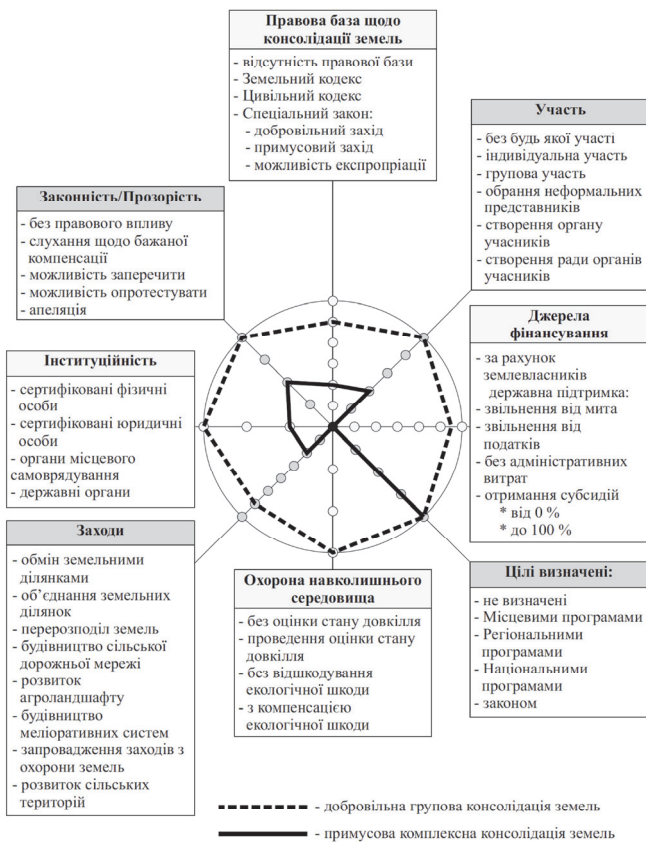
– *Інституційність* визначає хто та/або які установи/організації приймають участь в консолідації, яка роль держави у її проведенні, роль приватних організацій, взаємодію між приватними й державними організаціями.

– *Джерела фінансування*. Відомо, що консолідація витратним заходом, що потребує значних фінансових затрат. Тому, ефективний вибір джерел фінансування є невід'ємною складовою реалізації проектів з консолідації земель.

З огляду на актуальність запровадження системи консолідації земель в Україні, нами вже був раніше проведений порівняльний аналіз цілей і заходів, що проводяться під час реалізації проектів з консолідації земель в окремих країнах Європи та Україні. Результати такого аналізу показали, що консолідація земель сільськогосподарського призначення в Україні розглядається в дуже вузькому розумінні.

З метою аналізу та розуміння того, які з вище наведених чинників дійсно впливають на формування організаційної структури консолідації земель сільськогосподарського призначення в країні та вибір її методичних підходів, а які є другорядними, метод Ісікави нами був доповнений методом колеса балансу. Такий спосіб аналізу дозволяє більш точно визначити взаємозв'язки чинників, що впливають на консолідацію земель та надає інструкції щодо подальших дій. Це дозволило нам сформулювати парадиг-

му консолідації земель сільськогосподарського призначення та її методичних підходів (рис. 1), яка показує взаємозв'язки між відповідними групами факторів, що дає змогу наочно порівнювати, характеризувати та приймати відповідні рішення щодо перспектив розвитку того чи іншого методичного підходу з проведення консолідації земель в Україні. Значення кожного показника кожного ключового чинника у діаграмі зростає від центру кола до периферії. Чим далі показник від центру, тим він більш визначений, значимий, складний, комплексний.

Примітка: значення показників ключових факторів зростають від центра до периферії. Наприклад, значення показників фактору "Державне фінансування" зростають від проведення заходів за власні кошти до повного державного фінансування.

Рис. 1. Парадигма консолідації земель сільськогосподарського призначення та її методичних підходів

З метою апробації запропонованої парадигми, на основі власних суджень та досліджень, нами був відібраний окремий перелік показників для кожного ключового чинника так, щоб кожен з показників якомога точніше і простіше характеризував добровільну групову та примусову комплексну консолідацію земель сільськогосподарського призначення. Такий вибір підходів є не-

випадковим, оскільки розгляд питання запровадження насильницької консолідації в Україні знаходиться під табу. Результат порівняння таких методичних підходів консолідації земель сільськогосподарського призначення, як добровільної групової і примусової комплексної на основі запропонованої парадигми наведений на рис. 1.

Висновки. Дослідження показали, що добровільна консолідація земель сільськогосподарського призначення направлена лише на вирішення проблем приватного індивідуального характеру щодо покращення умов ведення сільськогосподарського виробництва. Добровільний підхід до консолідації не зможе вирішити проблеми пов'язані з охороною земель зокрема та навколишнього середовища в цілому. Запропонована парадигма консолідації земель сільськогосподарського призначення може бути використана законотворцями при розробці Закону України «Про консолідацію земель» та/або стратегії щодо її проведення, оскільки:

- дозволяє визначити та наочно зрозуміти ключові чинники, що найбільше впливають на встановлення сутності та змісту консолідації;
- дає наочне уявлення про причинно-наслідкові зв'язки чинників консолідації земель, що впливають на її розвиток;
- відтворює досить повну картину всіх можливих основних причин обрання необхідного методичного підходу;
- дозволяє наочно уявити собі весь процес консолідації земель, як систему в динаміці причин і наслідків;
- сприяє виявленню прогалин в існуючому законодавстві;
- залишає простір для постійного доопрацювання, коригування та доповнень.

Таким чином, парадигма консолідації земель сільськогосподарського призначення та її методичних підходів може слугувати своєрідною дорожньою картою розвитку консолідації земель в Україні.

Література

1. Кілочко В. М. Земельна реформа і необхідність консолідації земель у сільському господарстві / В. М. Кілочко // Землеустрій і кадастр. – 2009. – № 2. – С. 18–20.
2. Мартин А. Консолідація земель сільськогосподарського призначення та правові механізми її здійснення в Україні / А. Мартин, О. Краснолу-

цький. // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 5. – С. 16–21.

3. Ткачук Л. В. Консолідація земель: ефективне використання та охорона в умовах трансформації земельних відносин / Л. В. Ткачук. – Львів : Вид-во Львівського НАУ, 2009. – 249 с.

4. Шворак А. М. Консолідація земель сільськогосподарського призначення: дис. докт. ек. наук: 08.00.06 / Шворак Анатолій Михайлович. – К., 2016. – 438 с.

5. Van Dijk T. Dealing with Central European Land Fragmentation: Ph.D. Thesis / Terry van Dijk. – The Netherlands: Uitgeverij Eburon, 2003. – 219 p.

6. Thomas J. Attempt on Systematization of Land Consolidation Approaches in Europe / J. Thomas // Zeitschrift für Geodäsie, Geoinformation und Landmanagement. – 2006. – № 3. – С. 156–161.

7. Hartvigsen M. Land Reform and Land Consolidation in Central and Eastern Europe after 1989: Experiences and Perspectives: Ph.D. Thesis / Morten Hartvigsen. – Aalborg: Aalborg University, 2015. – 449 p.

8. Конституція України [Електронний ресурс] [зі змін та допов., внесеними Законом України від 21 лют. 2014 р. № 742-VII]. – Режим доступу : [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80)

%D0%B2%D1%80

9. Загальна теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Х. : Право, 2010. – 584 с.

10. Теоретичні основи державного земельного кадастру: навч. пос. / М. Г. Ступень, Р. Й. Гулько, О. Я. Микула та ін.; за заг. ред. М. Г. Ступень. – 2-ге видання, стереотипне. – Львів : «Новий Світ-2000», 2006. – 336 с.

11. Іщенко Ю. Б. Вивчення причинно-наслідкових взаємозв'язків методом Ісікави [Електронний ресурс] / Ю. Б. Іщенко. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://market.avianua.com/?p=875>

12. What is Good Governance? [Електронний ресурс] / UNESCAP. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf

13. Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security / FAO. – Rome : FAO, 2012. – 40 p.

СОЗДАНИЕ ПАРАДИГМЫ КОНСОЛИДАЦИИ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО НАЗНАЧЕНИЯ В УКРАИНЕ

А. С. Попов, к. э. н., доцент, Харьковский национальный аграрный университет им. В. В. Докучаева

В статье рассмотрены основные методические подходы к консолидации земель сельскохозяйственного назначения, которые могут быть использованы в Украине, а именно: добровольный групповой, добровольный индивидуальный и принудительный. Приводится сравнительная характеристика добровольной и принудительной консолидации земель. Автором разработана парадигма организационной структуры консолидации земель сельскохозяйственного назначения и методических подходов к ее реализации. Установлено, что добровольная консолидация земель сельскохозяйственного назначения направлена только на решение проблем частного индивидуального характера, в то время как принудительная – на защиту общественных интересов.

Ключевые слова: консолидация земель; земли сельскохозяйственного назначения; добровольный, принудительный, методические подходы к консолидации земель; факторы, влияющие на консолидацию земель.

ESTABLISHMENT OF THE PARADIGM OF THE AGRICULTURAL LAND CONSOLIDATION IN UKRAINE

A. S. Popov, Ph. D (Econ.), Ass. Prof., Kharkiv National Agrarian University named after V. V. Dokuchayev

The basic methodological approaches to the agricultural land consolidation that can be used in Ukraine are presented, namely: voluntary group consolidation, individual voluntary consolidation and compulsory consolidation. The comparative characteristics of voluntary and compulsory land consolidation are given. The author's paradigm of the organizational structure of the agricultural land consolidation is designed, as well as methodological approaches. It has been found out that the voluntary agricultural land consolidation is aimed only at the problems of the private individual

character, while the complex compulsory land consolidation aims to protect the public interests.

Keywords: land consolidation, agricultural land, voluntary, compulsory, methodical approach to land consolidation, factors influencing land consolidation.

Рекомендовано до друку д. е. н., проф. Ульянченко О. В.

Надійшла до редакції 12.04.16.